อินเดียต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16

การสร้างอำนาจของโปรตุเกสในอินเดีย

รศ. ศรีสุรางค์ พูลทรัพย์*

อินเดียเป็นดินแดนที่ได้รับผลกระทบจากการแผ่ขยายอำนาจของชาวตะวันตกเข้าสู่ทวีปเอเชียเป็นอย่างมากและก่อนประเทศอื่น ๆ ในซีกโลกตะวันออก อินเดียเป็น " แหล่งอารยธรรมใหญ่เพียงแห่งเดียวในทวีปที่ตกอยู่ใต้การปกครองโดยตรงของต่างชาติ อิทธิพลตะวันตกต่อชีวิตและความคิดของชาวอินเดียมีความลึกซึ้งและยืนยาว "[1] อินเดียมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับประเทศในตะวันตกมาช้านาน " พ่อค้าชาวอินเดียเคยผูกขาดการค้าทางทะเลทั่วน่านน้ำเอเชียมาจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 2 เมื่อชาวอาหรับเริ่มเข้ามาค้าขาย "[2] พ่อค้าอาหรับกลายเป็นคู่แข่งของชาวอินเดียในการค้าทางทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการประกาศศาสนาอิสลามอันเป็นแรงบันดาลใจให้ชาวอาหรับรวมตัวกันก่อตั้งจักรวรรดิอาหรับใน คริสต์ศตวรรษที่ 7 " การค้าทางทะเลระหว่างอาหรับกับอินเดียยิ่งคึกคักมากขึ้นเมื่อคอลีฟะฮ์โอมาร์ (อุมัร) ตั้งสถานีการค้าที่เมืองบัสรา (Basra) ชัตต์-อัล-อาหรับ (Shatt-al-Arab) และเกาะโซโคตรา (Socotra) เมื่อถึงราวคริสต์ศตวรรษที่ ๘ ชาวอาหรับก็เริ่มเดินเรือมาสู่อินเดียเป็นจำนวนมากขึ้นโดยส่วนใหญ่จะเป็นพวกพ่อค้าซึ่งไม่มีความคิดที่จะมาทำการยึดครอง "[3] พ่อค้าชาวอินเดียเลิกการค้าขายทางเรือและยอมรับชาวอาหรับเป็นตัวกลางในการค้าขายจึงมิได้ติดต่อโดยตรงกับชาวตะวันตกอีก จนกระทั่งวาสโก ดา กามา (Vasco da Gama) ค้นพบเส้นทางมาสู่อินเดีย

การเข้ามาของชาวโปรตุเกส

ชาวโปรตุเกสคนแรกที่มาถึงอินเดียเป็นนักแสวงโชค ชื่อ ชุเอา เปเรซ เดอ โควีเยา (João Peres de Covilhão) เขาได้เงินสนับสนุนจากพระเจ้าดอม ชุเอา ที่ 2 (Dom Joao 2) กษัตริย์แห่งโปรตุเกส เพื่อค้นหาดินแดนแห่งเพรสเตอร์จอห์น (Prester John)* กษัตริย์คริสเตียนแห่งดินแดนตะวันออกใน

---

*สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1 Wm. Theodore de Bary, ed., **Sources of Indian Tradition.** 2 vols., vol. II (New York and London: Columbia University Press, 1966), p. (1).

2 Commander K. Sridharan, **A Maritime History of India** (Delhi: Ministry of Information, and Broadcasting. 1965), p. 41.

3 Op. cit., p. 43.

* กษัตริย์คริสเตียนแห่งดินแดนตะวันออกในนิยายปรัมปราสมัยกลาง

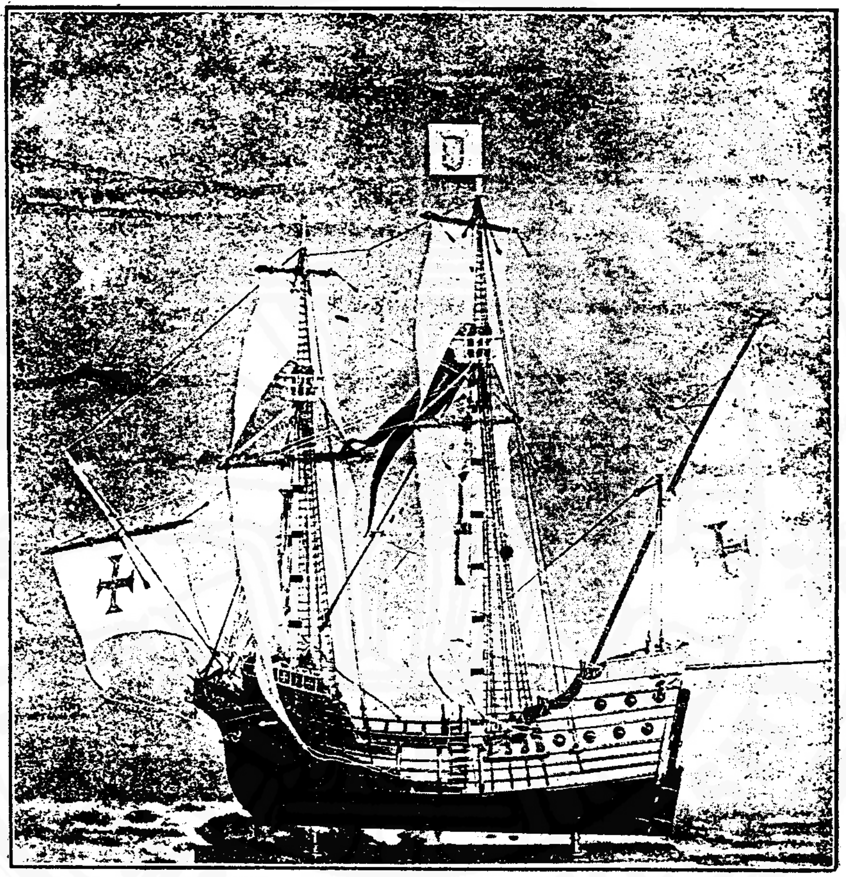

เรือกาเบรียล ที่วาสโก ดา กามา ใช้เดินทางมาถึงอินเดีย ใน ค.ศ. 1498

นิยายปรัมปราสมัยกลาง และแหล่งเครื่องเทศ [4] เขาเดินทางมาในเรือมุสลิมและไปถึงเมืองคันนานอร์ (Cannanore) บนฝั่งมะละบาร์ (Malabar Coast) ใน ค.ศ. 1487 เขานำตัวอย่างเครื่องเทศ กลับไปและรายงานต่อกษัตริย์โปรตุเกสว่าควรขยายการค้าทางเรือมายังฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seas) โดยอาจมาสู่ท่าเรือแห่งเมืองกาลิกัต (Calicut)

ในวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1498 วาสโก ดา กามา ได้นำเรือ 4 ลำ อ้อมแหลมกูดโฮป (Good Hope) มาถึงท่าเมืองกาลิกัต (Calicut) ซึ่งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของอนุทวีปอินเดีย กาลิกัตเป็นเมืองศูนย์การค้าพริกไทย เจ้าฮินดูซึ่งครองเมืองกาลิกัตมีตำแหน่งเรียกว่า ซาโมริน (Zamorin) ซึ่งเป็นตำแหน่งสืบทอด ซาโมรินแห่งกาลิกัตยินดีค้าขายกับชาวโปรตุเกส แต่เมื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมสินค้าจากเรือโปรตุเกส วาสโก ดา กามา ไม่ยอมจ่ายและยังจับชาวกาลิกัต 5 คนไปเป็นเชลย ดา กามา แวะที่ท่าเมืองคันนานอร์ตามคำเชิญของราชาแห่งคันนานอร์ซึ่งเป็นอริกับซาโมริน และทำข้อตกลงทางการค้าที่ให้ผลประโยชน์มากกว่าข้อตกลงของซาโมริน ดา กามาเดินทางกลับโปรตุเกสในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1498

ในวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1500 เปโดร อัลวาเรซ คาบรัล (Pedro Alvarez Cabral) ได้นำ กองเรือซึ่งประกอบด้วยเรือติดอาวุธ 13 ลำออกจากกรุงลิสบอนมายังอินเดีย [5] เมื่อมาถึงเมืองกาลิกัต คาบรัลได้ใช้กำลังยึดเรือลำหนึ่งของชาวอาหรับซึ่งจอดอยู่ในท่าเรือเมืองกาลิกัต ชาวอาหรับจึงตอบโต้ด้วยการโจมตีสถานีการค้าโปรตุเกส คาบรัลเรียกค่าเสียหายจากซาโมริน แต่ได้รับการปฏิเสธ เขาจึงถอนกองเรือออกและยิงปืนใหญ่โจมตีป้อมปราการที่กาลิกัตเป็นเวลา 2 วันก่อนออกเดินทางไปเมืองโคชิน (Cochin) ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกับกาลิกัตและเป็นศัตรูกับกาลิกัต ราชาแห่งเมืองโคชินต้อนรับคาบรัลเป็นอย่างดีและอำนวยความสะดวกทุกประการแก่โปรตุเกสในการตั้งสถานีการค้า เมื่อกองเรือของซาโมรินยกมาแก้แค้นคาบรัลก็รีบเคลื่อนกองเรือหนีไปยังเมืองคันนานอร์และทำไมตรีกับราชาแห่งคันนานอร์ ก่อนเดินทางกลับไปยังโปรตุเกส

ใน ค.ศ. 1501 เชา ดา โนวา (Jao da Nova) นำเรือ 4 ลำมาโจมตีและปล้นเรือที่จอดไว้ยังท่าเรือเมืองกาลิกัต เขาใช้กองเรือนี้คอยปล้นสะดมเรือจากเมืองกาลิกัต ซึ่งแล่นอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของอินเดีย ซาโมรินแห่งกาลิกัตจึงนำทัพเรือ 180 ลำ ไล่ตามศัตรู เรือโปรตุเกสยิงปืนใหญ่ตอบโต้และหนีไปได้ ส่วนชาวโปรตุเกสที่กาลิกัต 40 คน ซึ่งไม่ได้กลับไปกับคาบรัลถูกชาวพื้นเมืองสังหาร

ใน ค.ศ. 1502 วาสโก ดา กามา ยกทัพเรือ 20 ลำติดอาวุธหนักกลับมาสู่อินเดีย เพื่อลงโทษซาโมรินแห่งกาลิกัต ทัพโปรตุเกสได้ปล้นสะดมเรือต่าง ๆ บริเวณชายฝั่งตะวันตกของอินเดียเยี่ยงโจรสลัด ดา กามา ตั้งฐานกำลังที่เมืองโคชินและคันนานอร์ เขายึดเรือผู้แสวงบุญจากกาลิกัตซึ่งเดินทางกลับจากมักกะ (Mecca) ถ่ายสินค้าลงเรือของเขาแล้วจุดไฟเผาเรือ

---

[4] P.N. Chopra, T.K. Ravindran & N. Subrahmanian, **History of South India,** vol. III (New Delhi: S. Chan & Company Ltd., 1979), pp. 1 - 2.

[5] R.C. Majumdar, H.C. Raychaudhuri, Kalikinkar datta, **An Advanced History of India,** 3rd ed. (London: Macmillan, 1967), pp. 623-4.

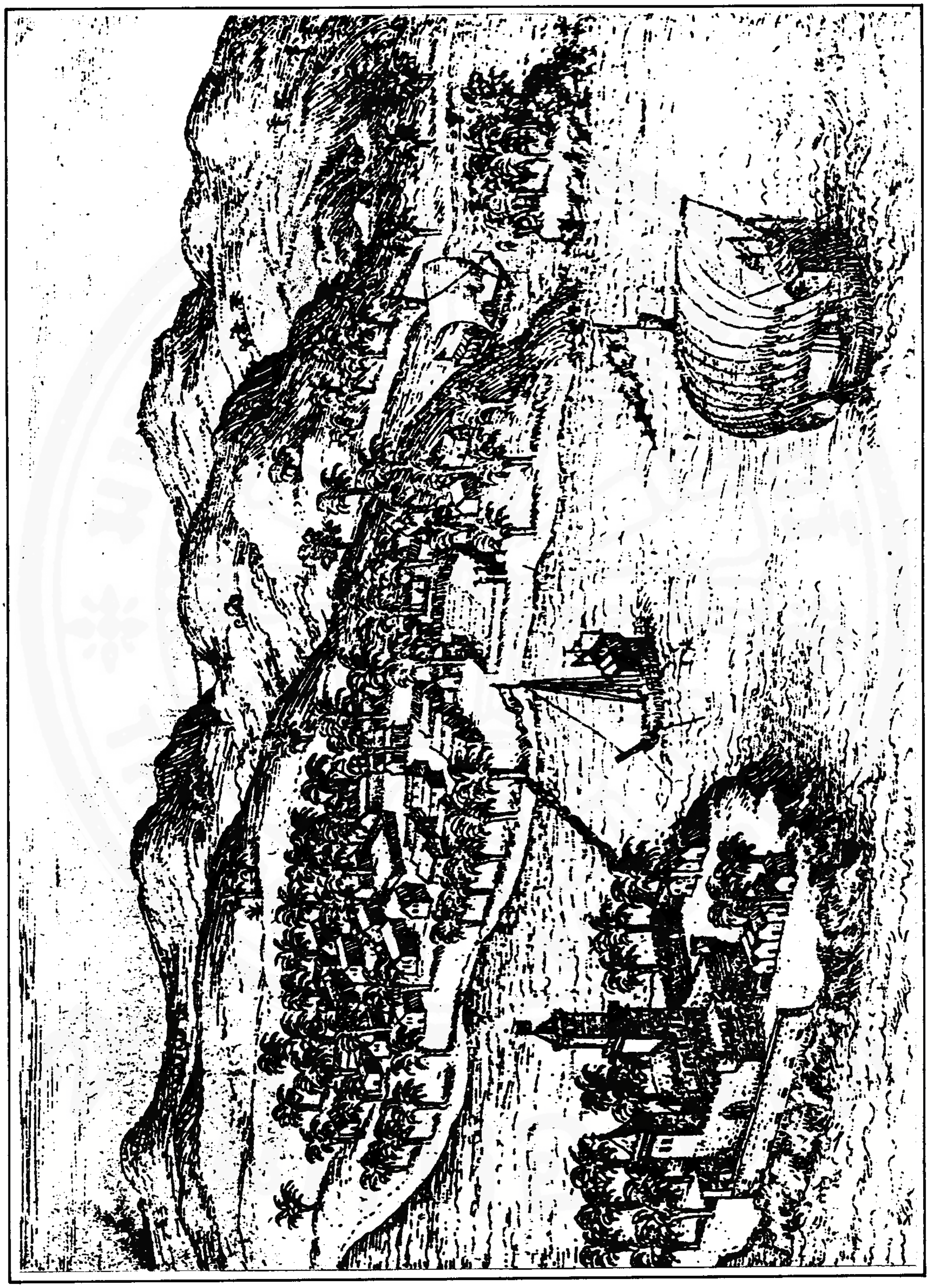

เมืองคันนานอร์

พร้อมผู้โดยสาร 300 คนซึ่งมีทั้งชายและหญิง [6] เมื่อซาโมรินไม่ยอมรับเงื่อนไขสันติภาพซึ่งต้องขับไล่ชาวอาหรับไปจากกาลิกัต ดา กามา ก็โจมตีกาลิกัตจนต้องยอมแพ้และชดเชยค่าเสียหาย นอกจากนี้ ดา กามา ยังได้บีบบังคับให้ราชาแห่งแคว้นภัตกาล (King of Bhatkal) ซึ่งเป็นแคว้นที่สวามิภักดิ์ต่อจักรวรรดิวิชัยนคร (Vijayanagar Empire) ยอมรับความเป็นใหญ่ทางทะเลของโปรตุเกส โปรตุเกสยื่นคำขาดว่า เรืออินเดียหรืออาหรับที่จะแล่นได้ต้องขออนุญาตจากโปรตุเกสก่อน และห้ามแล่นไปยังเมืองกาลิกัต ดังนั้นเมืองกาลิกัตจึงเสียรายได้จากการค้าทางทะเล และพยายามตอบโต้โปรตุเกส

ใน ค.ศ. 1503 ซาโมรินแห่งกาลิกัตได้จัดทัพเรือสองกอง กองหนึ่งมีอัมพาร์ (Ambar) และอีกกองหนึ่งมีกาซิม (Kasim) เป็นแม่ทัพ ทัพทั้งสองเข้าโจมตีทัพเรือโปรตุเกสซึ่งเป็นเรือหนักกว่าจึงแล่นช้ากว่า แต่บรรทุกปืนใหญ่ซึ่งมีประสิทธิภาพมาก ในการปะทะกันนั้น กองเรือฝ่ายกาลิกัตจมไปหลายลำ แต่ก็สามารถขับไล่เรือโปรตุเกสให้ต้องหลบหนีออกทะเลใหญ่ ในที่สุดวาสโก ดา กามา จึงต้องนำกองเรือแล่นกลับยุโรปในปลายปี ค.ศ. 1503 การที่เรือของชาวอินเดียมีอาวุธที่ด้อยกว่าและไม่อาจออกทะเลใหญ่ได้นั้น มีผลให้ไม่อาจปราบทัพเรือโปรตุเกสได้ นอกจากนี้ การสู้รบกันเองระหว่างกาลิกัตกับโคชินซึ่งเป็นชาวอินเดียด้วยกันแต่มีความเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ทำให้กาลิกัตอ่อนแอ

การสร้างอำนาจโดยอัลบูเกิร์ก

ในปีเดียวกัน คือ ค.ศ. 1503 อัลฟองโซ เดอ อัลบูเกิร์ก (Alfonso de Albuquerque) เป็นแม่ทัพนำกองเรือมายังโคชินและใช้เป็นฐานต่อสู้กับกาลิกัต ซาโมรินต้องยอมทำสัญญาพักรบในเดือนมกราคม ค.ศ. 1504 แต่พออัลบูเกิร์กนำกองเรือกลับโปรตุเกส ซาโมรินก็ยกทัพเรือมาโจมตีโคชิน ดูอาร์เต เปเชโค (Duarte Pacheco) ซึ่งยังคุมกองเรือ 2 - 3 ลำอยู่ที่โคชินก็ได้ทำการต่อสู้ สงครามระหว่างกาลิกัตและโคชินยืดเยื้อไปราว 5 เดือน ทางลิสบอนจึงส่งทัพเรือออกเดินทางมาช่วยรบในเดือนเมษายน ค.ศ. 1504 โดยมี โลโป โซอาเรซ (Lopo Soares) เป็นแม่ทัพเข้าโจมตีทัพเรือของซาโมรินที่เมืองครันกานอร์ (Cranganore) ซึ่งเป็นเมืองท่าอีกแห่งที่อยู่ใต้อำนาจซาโมริน การโจมตีโดยฝ่ายซาโมรินไม่รู้ตัวครั้งนี้ ทำให้เกิดความเสียหายแก่ทัพเรือของซาโมรินมาก ดังนั้นซาโมรินแห่งกาลิกัตจึงหาพันธมิตรมาช่วย โดยขอความร่วมมือจากสุลต่านแห่งอียิปต์ซึ่งไม่พอใจการขยายอำนาจทางทะเลของโปรตุเกสเช่นกัน

สุลต่านแห่งอียิปต์ส่งแม่ทัพเรือชื่อ มีร์ ฮุสเซน (Mir Hussain) ยกทัพมาใน ค.ศ. 1507 โดยมาตั้งฐานทัพที่เมืองดิอู (Diu) ทัพเรือร่วมของอียิปต์และกาลิกัตไม่สามารถเอาชนะทัพเรือโปรตุเกสได้ ทัพเรือ 19 ลำของโปรตุเกสได้เข้าโจมตีเมืองดาบุล (Dabul) ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1508 และพักรอกระแสน้ำ เพื่อเข้าโจมตีทัพเรือร่วมของอียิปต์และกาลิกัตที่เมืองดิอู ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1509 การรบทางเรือครั้งใหญ่ก็เริ่มขึ้น สุลต่านแห่งคัมเบย์ (Cambay) ได้ร่วมรบกับทัพเรือร่วมของอียิปต์และกาลิกัต แต่ในระหว่างการรบนี้ ข้าหลวงของสุลต่านแห่งคัมเบย์ทรยศหักหลังโดยไปเข้าข้างโปรตุเกส ทำให้ฝ่ายโปรตุเกสได้เปรียบและมีร์ฮุสเซนต้องยกทัพกลับอียิปต์โดยไม่สามารถปราบโปรตุเกสได้ โปรตุเกสจึงเข้ายึดเมืองดิอูได้

[6] P.N. Chopra et al., Op. cit., p. 5.

รูป อัลฟองโซ เดอ อัลบูเกิร์ก

ใน ค.ศ. 1509 อัลบูเกิร์กได้รับการแต่งตั้งเป็นข้าหลวงแห่งกิจการโปรตุเกสในอินเดีย (Governor of Portuguese affairs in India) มาประจำที่โคชิน เขาได้พยายามโจมตีกาลิกัตอีกในเดือนมกราคม ค.ศ. 1510 แต่ไม่สำเร็จ จึงเห็นว่าโปรตุเกสควรมีที่มั่นใหม่ซึ่งอยู่ไกลจากกาลิกัตที่ทำตนเป็นศัตรู ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1510 อัลบูเกิร์กตีได้เมืองท่ากัว (Goa) ที่อุดมสมบูรณ์และเป็นของสุลต่านแห่งอาณาจักรพิชาปูร์ (Bijapur) กัวตั้งอยู่ประมาณกึ่งกลางของระยะทางจากบอมเบย์ถึงกาลิกัต เมื่ออัลบูเกิร์กได้ครองกัว ก็เริ่มสร้างป้อมปราการป้องกันเมืองกัว และสร้างความเจริญก้าวหน้าทางการค้า เขาชักชวนชาวโปรตุเกสให้แต่งงานกับสตรีชาวอินเดียเพื่อเพิ่มจำนวนชาวโปรตุเกสในดินแดนอาณานิคม แต่เนื่องจากเขาปราบปรามพวกมุสลิมอย่างทารุณ จึงทำให้ชาวโปรตุเกสเป็นที่เกลียดชัง อย่างไรก็ตาม ก่อนถึงแก่กรรมใน ค.ศ. 1515 เขาได้ทำให้โปรตุเกสเป็นกำลังทัพเรือที่เข้มแข็งที่สุดในน่านน้ำอินเดีย และคุมอำนาจเหนือเหนือฝั่งตะวันตกของอินเดีย กัวกลายเป็นที่ตั้งของรัฐบาลอาณานิคมของโปรตุเกส ส่วนวาสโก ดา กามาได้กลับมาอินเดียอีกครั้งในฐานะอุปราชแห่งกัว ใน ค.ศ. 1524 ดา กามา ถึงแก่กรรมที่โคชิน ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1525

ซาโมรินแห่งกาลิกูตไม่ละความพยายามที่จะต่อต้านโปรตุเกส ซาโมรินมีแม่ทัพเรือที่เป็นชาวมุสลิมที่ดำรงตำแหน่งสืบทอดในตระกูลมะรักการ์ (Marakkar) แม่ทัพเรือมีลูกน้องที่เก่งกล้าซึ่งคอยก่อกวนเรือโปรตุเกส ทำให้ค้าขายไม่สะดวกระหว่างกัวกับโคชิน ดอน โลเรนโซ (Don Lorenzo) จึงไปตั้งชุมชนโปรตุเกสขึ้นใหม่ที่เมืองโคลอมโบ (Colombo) บนเกาะซีลอน (Ceylon) ซึ่งค้าขายได้สะดวกกว่า

ใน ค.ศ. 1525 โปรตุเกสยึดกาลิกัตได้และได้สร้างป้อมปราการเป็นที่มั่น แต่ซาโมรินก็ยังไม่ยอมแพ้ง่าย ๆ หลังจากพยายามสู้รบอยู่นาน ก็ได้ขอความช่วยเหลือจากจักรวรรดิออตโตมัน ซึ่งส่งทัพเรือเติร์ก ประกอบด้วยเรือ 70 ลำ นำทัพโดยแม่ทัพชื่อสุไลมาน ปาชา มาถึงเมืองดิอูใน ค.ศ. 1538 และเริ่มโจมตีเมืองดิอู เมื่อยึดได้ก็ปล้นสะดมโดยไม่เลือกว่าชาติใด ยังความเสียหายแก่ทั้งชาวโปรตุเกสและอินเดีย เมื่อทัพเรือโปรตุเกสเคลื่อนมา ทัพเติร์กก็รีบหนีกลับไปในตอนกลางคืน ความพยายามเอาชนะโปรตุเกสของซาโมรินแห่งกาลิกัตจึงไม่บรรลุผล

แม้กาลิกัตยังพยายามต่อสู้ต่อไปแต่ก็อ่อนแอลงเป็นลำดับ ใน ค.ศ. 1558 ลุอิซ เดอ เมลโล (Luiz de Mello) ได้รบกับทัพเรือของซาโมรินและก่อความเสียหายแก่เรือจำนวนมาก ทัพเรือโปรตุเกสปิดล้อมท่าเรือกาลิกัตเป็นเวลานาน แต่เมื่อเขาถูกเรียกตัวกลับประเทศ แม่ทัพเรือของซาโมรินก็นำเรือออกก่อกวนปล้นสะดมอีก ในบรรดาแม่ทัพเรือแห่งตระกูลมะรักการ์ กุนชลีที่ 3 (Kunjali III) มีความเก่งกล้ามากสามารถใช้ยุทธวิธีทำลายทัพของฝ่ายโปรตุเกสซึ่งนำโดย ดอม มาร์ติโน เดอ มิรานดา (Dom Martino de Miranda) จนเสียหายมาก โปรตุเกสต้องเพลี่ยงพล้ำในการต่อสู้บ่อย ๆ อยู่จนกระทั่งกุนชลีที่ 3 ถึงแก่กรรม วีรกรรมของกุนชลีที่ 3 ในช่วงเกือบ 40 ปี ยังได้รับการระลึกถึงโดยกองทัพเรืออินเดียได้ตั้งสถาบันที่บอมเบย์ขึ้นในชื่อของเขา (I.N.S. Kunjali)[7]

อัลบูเกิร์กได้ชื่อว่าเป็นผู้วางรากฐานอำนาจโปร-

---

[7] Sridharan, Op. Cit., p. 59.

เมืองกาลิกัต

ตุเกสในอินเดีย เขาเห็นการณ์ไกลและเข้าใจหลักการสร้างอำนาจทางทะเล ดังนั้น เขาจึงยึดเกาะโซ-โครตา ที่อยู่ปากทะเลแดง และใช้เป็นฐานทัพเรือโปรตุเกส ยึดเมืองออร์มุซ (Ormuz) ที่ปากอ่าวเปอร์เซีย และตั้งป้อมปราการที่แข็งแรงไว้คุมช่องแคบออร์มุซ นอกจากนี้ยังยึดได้มะลักกา (Malacca) ใน ค.ศ. 1513 เขาตั้งกัวเป็นเมืองหลวงของจักรวรรดิตะวันออกของโปรตุเกส และดำรงตำแหน่งข้าหลวงแห่งกัวอยู่จนถึง ค.ศ. 1515 เมื่อเขาถึงแก่กรรม ผู้สืบทอดอำนาจต่อจากอัลบูเกิร์ก ได้เข้ายึดครองดินแดนเพิ่มเติมในอินเดีย ได้แก่ ดิอู ดะมาน (Daman) ซัลแซต (Salsette) บัสเซน (Bassein) โจล (Chaul) และบอมเบย์ทางฝั่งตะวันตก ซาน โตเม (San Thome) ซึ่งอยู่ใกล้เมืองมัทราส (Madras) และหุคลี (Hugli) ในแคว้นเบงกอลทางฝั่งตะวันออก นอกจากนี้ยังยึดเกาะซีลอน หรือลังกาส่วนหนึ่งด้วย

โปรตุเกสได้รับผลประโยชน์มหาศาลจากอาณา-นิคมในอินเดียและบริเวณใกล้เคียง แต่ความเคร่งศาสนาจนเกิดการดูถูกและรังเกียจชนศาสนาอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปล้นสะดมเรือมุสลิมและฆ่าฟันชาวมุสลิม ทำให้ชาวโปรตุเกสเป็นที่เกลียดชังของชาวอินเดีย ชาวโปรตุเกสมีชื่อทางความโหดเหี้ยมและกลับ-กลอก เพราะชาวโปรตุเกสฝังใจว่าไม่จำเป็นต้องรักษาสัจจะกับคนนอกศาสนา ชาวโปรตุเกสทำให้ศัพท์ " เฟแรงซี " (Feringi)[8] ซึ่งใช้เรียกชาวผิวขาวได้มีความหมายที่น่าอดสูมาจนทุกวันนี้ แม้โปรตุเกสจะเป็นชาติแรกที่มาถึงอินเดีย แต่ความทะเยอทะยานที่จะเป็นเจ้าทะเลตะวันออกแต่ผู้เดียว โดยการขัดขวางพ่อ-ค้าชาติอื่น ๆ ไม่ให้มีผลประโยชน์ทางการค้า ได้ทำให้โปรตุเกสต้องพบกับความเป็นปรปักษ์และเสียอิท-ธิพลทางการค้าไปในคริสต์ศตวรรษที่ 18

การเสื่อมอำนาจของโปรตุเกสในอินเดีย

โปรตุเกสเริ่มเสียอำนาจและเสื่อมอิทธิพลทางการค้าในอินเดียตั้งแต่ประมาณคริสต์ศตวรรษที่ 17 ด้วยสาเหตุต่อไปนี้

1. ความไม่อดกลั้นทางศาสนา

ดังได้กล่าวไปแล้วว่าชาวโปรตุเกสถือว่าศาสนาของตนดีที่สุด จึงรังเกียจและเป็นปรปักษ์แม้กับชาวคริสต์ต่างนิกาย เช่น พวกนิกายโปรเตสแตนท์ ยิ่งกับพวกมุสลิมและฮินดูด้วยแล้ว ชาวโปรตุเกสดูถูกและรังแกข่มเหงอย่างโหดเหี้ยม โดยถือว่าไม่เป็นบาปเพราะมิใช่ชาวคริสต์ด้วยกัน ชาวโปรตุเกสยัดเยียดความเชื่อแบบคาทอลิกให้แก่ชาวอินเดียซึ่งอยู่ใต้ความครอบครองและทำตัวเป็นศัตรูกับจักรวรรดิมุฆัล (Mughal) ซึ่งเป็นของชาวมุสลิม ดังนั้นจักรพรรดิมุฆัลจึงหาวิธีกำจัดอำนาจชาวโปรตุเกสโดยผูกมิตรกับอังกฤษให้ช่วยปราบ

2. ชาวคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ที่ไม่ยอมรับคำประกาศของสันตะปาปา

สันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 (Pope Alexander VI) ที่กรุงโรมได้ออกคำประกาศ (Papal Bull) ใน ค.ศ. 1493 ซึ่งลากเส้นสมมุติจากทางตะวันตกของหมู่เกาะอาซอเรสและเคปแวร์เด (the Azores and Cape Verde Islands) แบ่งโลกเป็น 2 ส่วน สเปนสามารถสำรวจและยึดครองดินแดนทางตะวันตกของเส้น ในขณะที่โปรตุเกสมีสิทธิสำรวจและยึดครองทางตะวันออก แต่การที่สเปนพ่ายแพ้อังกฤษในการรบทางเรือเมื่อ ค.ศ. 1588 ได้ทำให้อำนาจเปลี่ยนมือจากสเปนมาสู่อังกฤษ แผ้วทางให้

---

[8] Percival Spear, **A History of India,** vol. 2 (Harmondsworth: Penguin Books Ltd., 1965), p. 63.

อังกฤษและชาติตะวันตกอื่น ๆ เข้ามาสู่อินเดียและโลกตะวันออกส่วนอื่น ๆ เพราะไม่พอใจจะซื้อสินค้าราคาแพงเช่นเครื่องเทศจากโปรตุเกสและไม่ยอมรับการแบ่งเขตของสันตะปาปา

3. การได้บราซิลเป็นอาณานิคมของโปรตุเกส

เมื่อโปรตุเกสยึดบราซิลเป็นอาณานิคมในทวีปอเมริกาใต้ ใน ค.ศ. 1530 ก็ทุ่มเทกำลังและความสนใจไปยังบราซิลซึ่งให้ผลประโยชน์มากกว่า ไม่สามารถมุ่งความสนใจมายังอาณานิคมในอินเดียเหมือนแต่ก่อน โปรตุเกสเลิกสนใจที่จะครองอำนาจในมหาสมุทรอินเดียตามจุดประสงค์เดิม ยิ่งเมื่อถูกฮอลันดาโจมตีบาเยีย (Bahia) ในบราซิลใน ค.ศ. 1624 โปรตุเกสก็ยิ่งระดมกำลังต่อสู้เพื่อยึดบาเยียคืนมา

4. การที่โปรตุเกสถูกผนวกกับสเปน

ระหว่าง ค.ศ. 1580 ถึง ค.ศ. 1640 โปรตุเกสและสเปนรวมอยู่ใต้การปกครองของกษัตริย์สเปนทรงพระนามว่าฟิลิปที่ 2, 3 และ 4 แห่งสเปน ซึ่งเป็นพระเจ้าฟิลิปที่ 1, 2 และ 3 แห่งโปรตุเกส การรวมอยู่กับสเปนส่งผลเสียหายทางการค้าแก่โปรตุเกสมาก เพราะฮอลันดาซึ่งลุกขึ้นต่อสู้กับสเปนได้ถือโอกาสแย่งการผูกขาดการค้าเครื่องเทศไปจากโปรตุเกส

5. การถูกอังกฤษปราบและชิงอภิสิทธิ์ทางการค้า

จักรพรรดิมุฆัลไม่พอใจความก้าวร้าววางอำนาจของโปรตุเกสในอินเดีย จึงไม่ยอมอนุญาตให้มีอภิสิทธิ์ใด ๆ ทางการค้า เมื่อพระราชินีเอลิซาเบทที่ 1 ทรงลงพระนามอนุญาตให้พ่อค้าอังกฤษมาตั้งบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษในอินเดียเมื่อวันที่ 31 ธันวาคม ค.ศ. 1600 ซึ่งตรงกับสมัยพระเจ้าอักบาร์แห่งราชวงศ์มุฆัล [9] บริษัทก็ได้พยายามเจรจากับจักรพรรดิแห่งราชวงศ์มุฆัลตั้งแต่ ค.ศ. 1609 เพื่อขออนุญาตให้อังกฤษตั้งสถานีการค้าที่เมืองสุราฏ (Surat) แต่จักรพรรดิมุฆัลก็ไม่ยอมเจรจาตราบใดที่โปรตุเกสยังเป็นเจ้าทะเล ต่อมาเมื่อเรือของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษสามารถปราบกองเรือโปรตุเกสได้ที่ปากแม่น้ำสวัลลี (Swally estuary) ใกล้เมืองสุราฏ ใน ค.ศ. 1612 จักรพรรดิมุฆัลจึงพร้อมจะเจรจาด้วย [10] พระเจ้าเจมส์ที่ 1 แห่งอังกฤษได้ส่งทูต คือ เซอร์โทมัส โร (Sir Thomas Roe) มาเจรจาทำสนธิสัญญาการค้ากับจักรพรรดิจาฮางกีร์ (Jahangir) แห่งจักรวรรดิมุฆัล ใน ค.ศ. 1615 การเจรจาทำให้อังกฤษได้รับอภิสิทธิ์ทางการค้าหลายประการและได้ตั้งสถานีการค้าที่เมืองสุราฏ (Surat) อาคระ (Agra) อะหมัดดาบาด (Ahmadabad) และโบรช (Broach) [11] ดังนั้นอังกฤษจึงกลายมาเป็นคู่แข่งที่ได้เปรียบของโปรตุเกส

6. การประพฤติตนเยี่ยงโจรของชาวโปรตุเกสบางกลุ่ม

ชาวโปรตุเกสบางกลุ่มประพฤติตนเยี่ยงโจรโดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่ไปตั้งถิ่นฐานที่เมืองหุคลีในแคว้น

---

[9] Enver Ahmed, **5,000 years of Indian Trade** ('New Delhi: Shuchi Private Limited. 1977), p. 13.

[10] Ibid., p. 66.

[11] R.C. Majumdar, et al., Op. cit., p. 629.

เบงกอล พวกนี้มีความสัมพันธ์กับชาวโปรตุเกสในเมืองจิตตะกอง (Chittagong) ในพม่า ใช้อภิสิทธิ์ทางการค้าที่ได้รับจากกษัตริย์แห่งเบงกอล (สมัยที่ยังเป็นอิสระ) ไปในทางที่ผิด ทำตนเยี่ยงโจรสลัดในอ่าวเบงกอลและแม่น้ำต่าง ๆ ในแคว้นเบงกอล [12] การที่โปรตุเกสสร้างป้อมปราการป้องกันถิ่นฐานของตนที่หุคลี มีความสามารถทางทะเลและทางอาวุธปืน จึงก่อความหวาดระแวงแก่จักรพรรดิมุฆัลซึ่งตีได้เบงกอลมาอยู่ภายใต้จักรวรรดิ จักรพรรดิชาห์จาฮาน (Shah Jahan) ส่งกองทัพไปปราบชาวโปรตุเกสที่หุคลีได้ใน ค.ศ. 1632 โปรตุเกสจึงสูญเสียหุคลีไป

7. การเสียเมืองบอมเบย์ให้แก่อังกฤษ

เมื่อโปรตุเกสประกาศตนเป็นเอกราชจากสเปน ใน ค.ศ. 1640 ก็จำเป็นต้องพึ่งพาความสนับสนุนจากอังกฤษ จึงกระชับความสัมพันธ์ระหว่างโปรตุเกสกับอังกฤษด้วยการยกเจ้าหญิงแคเทอรีนแห่งบรากันซา (Catherine of Braganza) ให้อภิเษกกับพระเจ้าชาร์ลที่ 2 แห่งอังกฤษโดยมอบเมืองแทนเจียร์ (Tangier) และเมืองบอมเบย์แก่เจ้าบ่าวเป็นส่วนหนึ่งของสินสอด (dowry) ซึ่งเป็นธรรมเนียมที่ฝ่ายหญิงต้องมอบแก่ฝ่ายชาย การเสียบอมเบย์ให้แก่อังกฤษโดยได้รับค่าเช่าเพียงปีละ 10 ปอนด์ [13] ใน ค.ศ. 1668 เป็นการตัดกำลังของโปรตุเกสในอินเดีย บอมเบย์ค่อย ๆ เจริญขึ้นเป็นเมืองท่าสำคัญมากจนกระทั่งใน ค.ศ. 1687 บอมเบย์ก็กลายเป็นสถานีการค้าที่สำคัญที่สุดของอังกฤษในฝั่งตะวันตกของอินเดีย การค้าที่กัว ดิอู และดะมานของโปรตุเกสไม่อาจแข่งขันได้

8. ความร่วมมือระหว่างชาวฮอลันดากับชาวอินเดียใต้

ชาวอินเดียใต้ซึ่งอยู่กันเป็นอาณาจักรเล็ก ๆ ครองโดยราชา ดังได้กล่าวแล้ว โดยส่วนใหญ่ยอมรับซาโมรินเป็นอธิราช ซาโมรินแห่งกาลิกัตได้ขอให้ชาวฮอลันดาช่วยขับไล่ชาวโปรตุเกสไปจากบริเวณฝั่งมะละบาร์ ซึ่งทำได้สำเร็จโดยการที่แม่ทัพโปรตุเกสยอมแพ้แก่แม่ทัพฮอลันดาที่โคชิน ใน ค.ศ. 1663 และล่าถอยไปตั้งมั่นอยู่ที่กัวและไม่มารบกวนฝั่งมะละบาร์ในอินเดียใต้อีกเลย [14] ดังนั้นโปรตุเกสจึงหมดอิทธิพลในบริเวณชายฝั่งทะเลซึ่งอยู่ใต้กัวลงมา

ผลกระทบจากอิทธิพลโปรตุเกสในอินเดีย

ชาวโปรตุเกสเข้ามาในอินเดียด้วยจุดมุ่งหมายสำคัญ 3 ประการ คือ การค้า การเมือง และศาสนา

การค้า

โปรตุเกสมีนโยบายผูกขาดทางการค้า และห้ามชนชาติอื่นเข้ามาค้าขายกับดินแดนที่ตกลงค้าขายกับตน ดังนั้นการเข้ามาของโปรตุเกสจึงเป็นการทำลายการผูกขาดทางการค้าของชาวอาหรับในบริเวณชายฝั่งมะละบาร์ทางตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดีย เดิมการค้าบริเวณดังกล่าวเป็นไปอย่างสงบ พ่อค้าต่างทำตามกฎเกณฑ์การเดินเรือและการค้าซึ่งไม่มีปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรแต่ก็เป็นที่รับรู้กัน ผู้ปกครองดินแดน

---

[12] S.M. Ikram, **Muslim Civilization in India,** 2nd printing (New York and London: Columbia University Press, 1965), p. 180

[13] R.C. Majumdar, et al., Op. Cit., p. 629.

[14] P.N. Chopra, et al., Op.Cit., p. 11.

ก็คอยสอดส่องดูแลให้เกิดความเรียบร้อย แม้พ่อค้าส่วนใหญ่จะเป็นชาวอาหรับ แต่บริเวณฝั่งมะละบาร์จะเต็มไปด้วยพ่อค้าจากทั่วโลกหลายชาติ หลายภาษา หลายศาสนา พ่อค้ามุสลิมจากอาระเบียและอียิปต์สามารถตั้งหลักแหล่งที่เมืองกาลิกัตและค้าขายได้กำไรงามในช่วง 6 ศตวรรษก่อนการเข้ามาของชาวโปรตุเกส ทำให้พ่อค้าดังกล่าวร่ำรวยและกาลิกัตเจริญรุ่งเรือง [15]

เมื่อชาวโปรตุเกสเข้ามาก็เริ่มการผูกขาดการค้าเครื่องเทศโดยไม่ยอมรับการแข่งขันทางการค้าจากชนชาติอื่นใด การค้าของโปรตุเกสเชื่อมโยงกับการเผยแพร่คริสต์ศาสนา " เรือของเขาบรรทุกทั้งสินค้าที่นำมาขายหรือแลกเปลี่ยนและปืนใหญ่คาทอลิกที่คลั่งศาสนา (fanatical Catholic canons) ที่นำมาหว่านในตะวันออก " [16] ชาวโปรตุเกสปฏิบัติต่อชาวมุสลิมอย่างรุนแรงเพราะเป็นคู่แข่งทางการค้า และเป็นคนนอกศาสนา ในคำประกาศของสันตะปาปา ค.ศ. 1493 นั้น หน้าที่ที่จะต้องเผยแผ่นิกายคาทอลิก เป็นเงื่อนไขหนึ่งของการยึดครองดินแดนใหม่ ดังนั้นบาทหลวงจึงต้องเดินทางมากับเรือพร้อมด้วยกองทุนในการใช้สอยเพื่อเผยแผ่ศาสนา เมื่อชาวอินเดียไม่ยอมก็มีการใช้ความรุนแรงบังคับ ชาวโปรตุเกสทำลายเรือที่มาจอดในท่าเรือเมืองกาลิกัต สังหารลูกเรือและปล้นเอาสินค้า โดยถือว่าในฐานะที่โปรตุเกสเป็นเจ้าทะเลย่อมมีสิทธิ์ที่จะยึดเอาสินค้าของผู้ที่เดินเรือในทะเลโดยไม่ได้รับอนุญาตจากโปรตุเกส [17] พ่อค้าที่กลัวเรือของตนจะถูกทำลายและสินค้าถูกริบจะต้องซื้อสิทธิบัตร (Cartaz) จากโปรตุเกสเพื่อมีสิทธิ์เดินเรือในน่านน้ำของตนเอง [18] เจ้าหน้าที่โปรตุเกสที่เมืองกัวจะออกสิทธิบัตรให้ปีต่อปีโดยคิดค่าธรรมเนียมตามขนาดเรือ จำนวนและประเภทของสินค้า สิทธิบัตรจะระบุชื่อเจ้าของเรือ ถิ่นกำเนิด จำนวนลูกเรือ เจ้าหน้าที่คุ้มกันและเครื่องมือเครื่องใช้ในเรือ อีกทั้งระบุท่าเรือที่มีสิทธิ์จอดและไม่มีสิทธิ์จอด ประเภทสินค้าที่บรรทุกและที่ห้ามบรรทุก หากทำผิดไปจากที่ระบุแล้ว เรือจะถูกยึดทันที [19]

ดังนั้น ตั้งแต่ชาวโปรตุเกสเข้ามามีอิทธิพลในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 ไปจนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 การค้าทางทะเลของอินเดียก็ตกอยู่ในมือชาวโปรตุเกส ซึ่งกีดกันพ่อค้าต่างศาสนา โดยเฉพาะชาวมุสลิม ซึ่งทำให้ชาวอินเดียสูญเสียผลประโยชน์ทางการค้าอย่างมาก แม้โปรตุเกสจะออกสิทธิบัตรให้พ่อค้ามุสลิม แต่สิทธิบัตรก็ไม่อาจให้ความคุ้มครองจากโจรสลัดโปรตุเกส เจ้าหน้าที่โปรตุเกสอาจถือสิทธิ์ขึ้นไปสำรวจเรือค้นหาและยึดสินค้าโดยข้ออ้างต่าง ๆ อันเป็นวิธีการที่โปรตุเกสใช้เพื่อให้เรือไปค้าขายยังเมืองท่าที่โปรตุเกสต้องการ และหลีกเลี่ยงการไปยังเมืองท่าที่เป็นปรปักษ์ต่อโปรตุเกส เพราะที่นั่นจะมีการถูกเรียกตรวจค้นหรือมีสลัดโปรตุเกสคอยรบกวน

บรรดาราชาแห่งเมืองท่าบริเวณฝั่งตะวันตกต้องยอมทำไมตรีและอ่อนน้อมกับโปรตุเกส มิฉะนั้นจะถูกกลั่นแกล้งจนไม่มีเรือกล้าเข้ามาค้าขายด้วย

วิธีการของโปรตุเกสเป็นแบบอย่างให้ชาวตะวันตกชาติอื่น เช่น ชาวฮอลันดาซึ่งเข้ามาสร้างอิทธิพลที่

---

[15] Ibid., p. 15.

[16] Ibid., p. 16.

[17] Ibid., p. 16.

[18] Ibid., p. 17.

[19] Ibid., p. 17.

โคชินก็เริ่มใช้ระบบสิทธิบัตรใน ค.ศ. 1788

นโยบายผูกขาดการค้าโดยใช้ความรุนแรงของโปรตุเกสมิได้ให้ผลประโยชน์ทางการค้าแก่ชาวโปรตุเกสเสมอไป เพราะชาวอินเดียย่อมไม่พอใจและพยายามตอบโต้เมื่อมีโอกาส ดังกรณีซาโมรินแห่งกาลิกัตซึ่งมีกองทัพเรือเข้มแข็งไว้ตอบโต้ดังกล่าวไปแล้ว ดังนั้นผลกระทบจากนโยบายการค้าของโปรตุเกสที่เด่นชัดต่ออินเดีย คือ ทำให้ดินแดนชายฝั่งตะวันตกของอินเดียที่เคยเจริญรุ่งเรืองเพราะการค้าเกิดความแตกแยก ไม่อาจรวมตัวเป็นอาณาจักรที่ใหญ่และมั่นคงได้ โปรตุเกสทำให้อำนาจของซาโมรินแห่งกาลิกัตอ่อนลง มิฉะนั้นกาลิกัตอาจสามารถตั้งตัวเป็นศูนย์อำนาจที่รวมดินแดนชายฝั่งมะละบาร์ไว้ใต้อำนาจได้ อิทธิพลอิสลามซึ่งเคยมีอยู่มากในบริเวณนี้ก็อ่อนลงด้วย เพราะโปรตุเกสมองมุสลิมเป็นศัตรูคู่แข่งทั้งด้านการค้าและศาสนาที่จะต้องปราบปรามอย่างรุนแรง

การเมือง

โปรตุเกสได้ยึดครองกัว (Goa) ดะมาน (Daman) และดิอู (Diu) ไว้เป็นอาณานิคม ตราบจนถึง ค.ศ. 1961 ส่วนบอมเบย์นั้นได้ยกให้แก่อังกฤษไปใน ค.ศ. 1668 ดินแดนที่โปรตุเกสยึดครองนั้นดูแลโดยรัฐบาลแห่งอินเดียของโปรตุเกส (The Government of Portuguese India) ซึ่งมีที่ทำการที่แคว้นกัว และติดต่อโดยตรงกับกรุงลิสบอนในประเทศโปรตุเกส นอกจากนี้ เมืองกัวยังมีฐานะเป็นเมืองหลวงของจักรวรรดิตะวันออกของโปรตุเกส (Portuguese Eastern Empire) ซึ่งประกอบด้วยดินแดนสำคัญบริเวณฝั่งทะเลจากเกาะโซโคตราตรงปากทะเลแดงเรื่อยไปจนถึงมาเก๊า (Macau) ในประเทศจีน

เมืองกัวเป็นเมืองเก่าแก่ที่รู้จักกันในชื่อต่าง ๆ เช่น โคมันตัก (Gomantak) โควบุรี (Govapuri) โคปักปุร์ (Gopakpur) ก่อนจะมาได้ชื่อกัวในปัจจุบัน ประชากรดั้งเดิมเป็นเผ่าผสมระหว่างทราวิฑและอารยัน กัวเป็นดินแดนที่เหมาะแก่การค้าทางทะเลจึงมีการผสมกลมกลืนกับพวกพ่อค้าชาติต่าง ๆ ตลอดจนผู้มารุกรานครอบครอง เดิมกัวอยู่ใต้การปกครองของราชาฮินดูหลายราชวงศ์ แต่ถูกยึดครองโดยแม่ทัพมุสลิมแห่งอาณาจักรสุลต่านที่เดลี (Delhi Sultanate) เมื่อ ค.ศ. 1312 ต่อมาใน ค.ศ. 1367 แม่ทัพแห่งจักรวรรดิวิชัยนครซึ่งเป็นฮินดูก็ตีได้ กัวจึงตกเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิวิชัยนคร ต่อมาใน ค.ศ. 1472 อาณาจักรบาห์มะนี (Bahmani Sultanate) ของชาวมุสลิมตีได้กัว เมื่ออาณาจักรนี้ล่มสลายก็แตกแยกออก เป็นอาณาจักรเล็ก ๆ กัวตกเป็นของอาณาจักรพิชาปุร์ซึ่งครองโดยสุลต่านยูซุฟ อาดิล ชาห์ (Yusuf Adil Shah) ภายใต้การปกครองของมุสลิมกัวได้กลายเป็นศูนย์การค้าและเส้นทางไปแสวงบุญที่มักกะ (Mecca) มีการติดต่อกับตะวันออกกลางและเมืองท่าอื่น ๆ ในอินเดียตะวันตก

เมื่ออัลบูเกิร์กได้ยกทัพเรือเข้ายึดกัวใน ค.ศ. 1510 ชาวกัวได้ต่อสู้อย่างแข็งขัน โปรตุเกสเผาเมืองและสังหารผู้คนราว 6,000 คน เล่ากันว่าชาวมุสลิมถูกฆ่าตายหมด มัสยิดถูกรื้อถอนแล้วเผา[20] ดังนั้นอิทธิพลมุสลิมจึงหมดสิ้นไปจากกัวเมื่อถูกยึดครองโดยโปรตุเกส

ราวกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 เกาะบริเวณกัวได้แก่ ติสสุอารี (Tissuary) บาร์เดซ (Bardez) และซัลเซต (Salsette) ได้รวมกันเป็นดินแดนเดียวกับกัวและรู้จักกันในชื่อแคว้นกัว หรือดินแดนเก่าที่พิชิตได้ (Old Conquests) เมื่อถึงปลายคริสต์ศตวรรษ

---

[20] R.N. Saksena, **Goa : Into the Mainstream** (New Delhi: Abhinav Publication, 1974), p. 23.

ผังเมืองกัว

ที่ 16 กัวก็เจริญถึงขีดสุดและเป็นที่รู้จักกันในชื่อกัว ดินแดนทอง (Golden Goa) มีท่าเรือที่เจริญ มีกำลังทหารส่งเสริมความมั่นคง ประชาชนชาวอินเดียยอมรับฐานะพลเมืองสัญชาติโปรตุเกส มีความภูมิใจในวิถีชีวิตใหม่ที่ได้อิทธิพลจากอารยธรรมโปรตุเกส นับเป็นความสำเร็จทางการเมืองของโปรตุเกส

ต่อมาเมื่อชาวอังกฤษและฮอลันดาเริ่มท้าทายความเป็นเจ้าทะเลของโปรตุเกส โจมตีดินแดนในจักรวรรดิตะวันออกของโปรตุเกส อำนาจของโปรตุเกสก็ค่อย ๆ เสื่อมลง อังกฤษและฮอลันดาเคยพยายามโจมตีกัว ศิวาจี ราชาฮินดูของชาวมราฐะ (Marathas) ก็พยายามโจมตีกัวใน ค.ศ. 1668 แต่ไม่สำเร็จ โอรสคือศัมภูจี ได้มาโจมตีอีกใน ค.ศ. 1683 แต่โชคดีที่ชาวมราฐะต้องสู้รบกับกองทัพของจักรวรรดิมุฆัลที่ส่งมาปราบ จึงต้องหันไปต่อสู้กับพวกชาวมุสลิมมุฆัล และละทิ้งความพยายามที่จะโจมตีกัว

โปรตุเกสได้ขยายดินแดนกัวออกไปบนแผ่นดินใหญ่ ส่วนนี้เรียกว่า ดินแดนใหม่ที่พิชิตได้ (New Conquests) ซึ่งยึดมาจาก ราชาชาวฮินดูแห่งราชวงศ์โภนสละ (Bhonsla) พวกโภณสละและมราฐะยังพยายามโจมตีกัวเมื่อมีโอกาสในเวลาต่อมา ทำให้โปรตุเกสต้องคอยป้องกันรักษาอำนาจในกัวอยู่ตลอดเวลา ชาวพื้นเมืองเองก็เคยพยายามสถาปนาสาธารณรัฐกัว ขึ้นใน ค.ศ. 1787 นำโดยพระคาทอลิกชาวพื้นเมือง ชื่อ ซี.เอฟ.ปินโต (Fr.C.F.Pinto) เป็นผลให้พระชาวพื้นเมืองนิกายคาทอลิคต้องถูกทรมานอย่างโหดเหี้ยมโดยผู้ปราบปรามชาวโปรตุเกสซึ่งถือว่าพวกชาวพื้นเมืองเป็นกบฏ แสดงให้เห็นว่า ความคิดชาตินิยมในกัว เกิดขึ้นก่อนในดินเดนอินเดียส่วนอื่น ในที่สุดใน ค.ศ. 1820 เมื่อโปรตุเกสมีระบบการปกครองแบบรัฐสภา กัวจึงอยู่ใต้ความดูแลของกรุงลิสบอนโดยมีผู้แทนจากกัว 6 คน อยู่ในรัฐสภาโปรตุเกส แต่กว่าผู้แทนจะเดินทางไปถึงกรุงลิสบอนใน ค.ศ. 1823 รัฐสภาโปรตุเกสก็ถูกยุบไปโดยพวกต่อต้านการปฏิวัติในโปรตุเกส

ใน ค.ศ. 1833 เมื่อพรรคเสรีนิยม (Liberals) ได้เสียงข้างมากในประเทศโปรตุเกส ก็มีการแต่งตั้งชาวพื้นเมืองกัวเป็นข้าหลวงปกครองกัว (Governor General of the Estado de India-ชื่อภาษาโปรตุเกสของกัว) แต่ปกครองอยู่ได้เพียง 12 วันก็ถูกขับไล่โดยนักการเมืองฝ่ายค้านจนต้องหนีไปอยู่บอมเบย์ กัวยังไม่ได้รับการปกครองตนเองจนกระทั่งถึงคริสต์ศตวรรษที่ 20 อิทธิพลของมหาตมะ คานธี ทำให้ชาวกัวทำการต่อสู้ด้วยวิธีสัตยาเคราะห์ ตั้งแต่ ค.ศ. 1930 แต่ก็ไร้ผล และถูกโปรตุเกสปราบปรามอย่างรุนแรง แม้อินเดียจะได้เอกราชจากอังกฤษ ใน ค.ศ. 1947 โปรตุเกสก็ยังยึดกัวเป็นอาณานิคมอยู่อย่างเหนียวแน่น ในที่สุด ในวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1961 บัณฑิตยวาหร์ลาล เนห์รู นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้ส่งกองทัพเข้าไปปลดปล่อยกัว เพราะโปรตุเกสไม่ยอมถอนกำลังออกอย่างสันติ

ในที่สุดอิทธิพลทางการเมืองของโปรตุเกสก็สิ้นสุดลงในอินเดียใน ค.ศ. 1961 แต่อิทธิพลทางวัฒนธรรมและศาสนาก็ยังมีอยู่อย่างชัดเจนจนถึงปัจจุบัน

การศาสนา

ดังได้กล่าวแล้วว่า เงื่อนไขในคำประกาศของสันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 เมื่อ ค.ศ. 1493 ซึ่งอนุญาตให้ชาวโปรตุเกสและสเปนไปแสวงหาดินแดนใหม่และเข้ายึดครองนั้น ก็เพื่อนำคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิกไปเผยแผ่ จึงเป็นหน้าที่สำคัญอันหนึ่งของชาวโปรตุเกสในอินเดียที่จะต้องนำทั้งพลังดาบและไม้กางเขนไปสู่อินเดีย การที่โปรตุเกสต้องการให้นิกายคาทอลิกเป็นที่นับถือกันในอินเดียเท่านั้น ทำให้เกิดการทำลายคริสต์ศาสนาแบบซีเรียในแคว้นเกราลา (Kerala)

โดยการบังคับให้หันมารับแบบแผนคาทอลิก และสังหารพระที่ไม่ยอมรับ ตามความเชื่อที่เล่าต่อกันมาในอินเดีย คริสต์ศาสนาเคยแพร่หลายอยู่ในอินเดียใต้ตั้งแต่สมัยเซนต์ โทมัสผู้เป็นสาวกของพระเยซู แต่คริสต์ศาสนิกชนในอินเดียมิได้นับถือสันตะปาปาที่กรุงโรม เพราะเป็นนิกายที่สืบมาจากซีเรียในตะวันออกกลาง ชาวโปรตุเกสจึงไม่ยอมรับ ยิ่งศาสนาฮินดูและอิสลามด้วยแล้วพวกโปรตุเกสก็ยิ่งทำตนเป็นศัตรู จึงมีการทำลายวัดฮินดูและมัสยิดของอิสลามเพื่อแผ้วทางแก่คริสต์ศาสนานิกายคาทอลิก

ในสมัยต้นคริสต์ศตวรรษที่ 16 ข้าหลวงโปรตุเกส เช่น อัลบูเกิร์กยังปล่อยให้ชาวอินเดียในกัวถือธรรมเนียมประเพณีเดิม ยกเว้นประเพณีสตี (Sati) ซึ่งยกเลิกเพราะเห็นว่าการเผาแม่หม้ายให้ตายตามสามีขัดกับหลักมนุษยธรรม เมื่อพระนิกายฟรานซิสกัน (Franciscan missionaries) เริ่มมาถึงกัว ใน ค.ศ. 1517 ก็มีการพยายามเปลี่ยนแปลงขนบประเพณีเดิม ตามมาด้วยพระนิกายเยซูอิต (Jesuit) ซึ่งยิ่งเข้มงวดทางศาสนายิ่งขึ้น และพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ชนพื้นเมืองหันมานับถือศาสนาคริสต์ไม่ว่าจะด้วยวิธีชักชวน บีบบังคับ ทำร้าย หรือเผา อุปราชแห่งกัวสั่งให้คนค้นหารูปบูชาและทำลายให้สิ้นซาก ใน ค.ศ. 1540 วัดฮินดูทั้งหมดในกัวถูกทำลาย [21]

มีการส่งเสริมการแต่งงานระหว่างชาวโปรตุเกสกับสตรีพื้นเมือง เพื่อภรรยาจะได้หันมานับถือคริสต์ศาสนาแบบคาทอลิกตามสามีและเกิดลูกหลานที่นับถือตาม แต่ผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากในการวางรากฐานคริสต์ศาสนาแบบคาทอลิกในกัวคือ เซนต์ฟรานซิส เซเวียร์ (St. Francis Xavier) ซึ่งมาถึงกัว ใน ค.ศ. 1542 เซนต์ฟรานซิสเรียกร้องความร่วมมือจากรัฐบาลโปรตุเกสซึ่งท่านเห็นว่าจำเป็นในการเปลี่ยนศาสนาชาวพื้นเมือง ท่านสนับสนุนการทำลายรูปบูชาและศาสนสถานของฮินดูควบคู่ไปกับการสอนคริสต์ศาสนา ในจดหมายของท่านที่มีถึงสมาคมเยซู (Society of Jesus) ในปารีส ท่านเขียนว่า " ในดินแดนนี้มีชนชั้นหนึ่งในหมู่ชนนอกศาสนา เรียกว่าพราหมณ์ พวกนี้มีความผิดแปลกและชั่วร้ายเท่าที่จะหาได้ในแดนใด และสามารถยกบทสวด (Psalm) บทต่อไปนี้มาใช้ได้เหมาะ ' ให้พ้นจากชนชาติที่ไร้ศรัทธาและคนชั่วช้าเจ้าเล่ห์ โอ้พระผู้เป็นเจ้า โปรดช่วยปลดปล่อยข้าพระองค์ ' หากไม่มีพวกพราหมณ์เราคงจะเปลี่ยนศาสนาพวกนอกรีตได้หมดแล้ว " [22] อย่างไรก็ตาม เซนต์ฟรานซิส เซเวียร์ทำการเปลี่ยนศาสนาประชาชนอย่างได้ผล นอกจากนี้ยังมีการตั้งศาลศาสนาไต่สวนลงโทษผู้ไม่นับถือคริสต์ศาสนา (The Holy Court of Inquisition) ที่กัว ใน ค.ศ. 1560 ออกกฎหมายห้ามการปฏิบัติตามประเพณีที่ไม่ใช่ของคริสต์ศาสนาและลงโทษพวกคริสต์ศาสนิกชนรุ่นใหม่ที่กระทำการนอกรีตอย่างรุนแรง อาร์คบิชอปแห่งเอโวรา (Archbishop of Evora) ได้กล่าวว่า " หากทั่วทุกแห่ง ศาลไต่สวนเป็นศาลที่เสื่อมเสีย ความเสื่อมเสียไม่ว่าจะต่ำช้า ชั่วร้าย ฉ้อฉล และเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ทางโลกเพียงใด ก็ไม่ร้ายเท่าศาลไต่สวนแห่งกัว ซึ่งเป็นความเย้ยหยันของชตากรรมที่เรียก (ศาลนี้) ว่าที่ทำการศักดิ์สิทธิ์ " [23] ผู้ไต่สวนมีความเสื่อมเสียถึงขั้นส่งผู้หญิงที่ไม่ยอมตามใจไปเข้าคุก ปลุกปล้ำแล้วเผาในฐานะผู้เห็นขัดแย้งกับศาสนา

---

[21] P.N. Chopra et al., Op. Cit., p. 19.

[22] R.P. Rao. **Portuguese Rule in Goa 1510 - 1961** (Bombay: Asia Publishing House, 1963), p. 44.

[23] Ibid., p. 43.

สรุปแล้วชาวโปรตุเกสในอินเดียใช้ความรุนแรงบังคับชาวอินเดียให้เปลี่ยนศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวมุสลิม ดังจดหมายที่อัลบูเกิร์กเขียนรายงานกษัตริย์แห่งโปรตุเกสว่า " ข้าพระพุทธเจ้าไม่เหลือเมืองหรืออาคารของมุสลิมไว้เลย ผู้ที่จับเป็นได้ถูกสั่งให้นำไปย่าง..... " [24]

ผลของนโยบายทางศาสนาของโปรตุเกสในอินเดีย ดินแดนที่ตกเป็นอาณานิคมของโปรตุเกสเช่นกัว ต้องสูญเสียโบราณสถานที่งดงาม เช่น เทวาลัยและมัสยิด ป้อมปราการ และวังซึ่งเก่าแก่และมีคุณค่าทางศิลปะ เพราะชาวโปรตุเกสซึ่งคลั่งศาสนาได้ทำลายล้างเสียสิ้น ประชากรส่วนใหญ่ถูกบีบบังคับให้หันมานับถือคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิก มีการสร้างโบสถ์คาทอลิกและคอนแวนต์สำหรับชีคาทอลิกขึ้นทั่วไป โบสถ์ที่สำคัญและมีชื่อมากคือ บาซิลิกาแห่งบองเซสุส (Basilica of Bom Jesus) ซึ่งสร้างในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ร่างของเซนต์ฟรานซิส เซเวียร์เก็บไว้ที่โบสถ์นี้ ปัจจุบันมีประชาชนนับถือศาสนาคริสต์มากกว่าฮินดูเล็กน้อยในกัวเก่า (Old Goa) แต่ในกัวใหม่ (บนแผ่นดินใหญ่) มีผู้นับถือศาสนาฮินดูกว่าร้อยละ 80 ในขณะที่มีชาวคริสต์ไม่ถึงร้อยละ 15 ส่วนชาวมุสลิมมีประมาณร้อยละ 2 ในทั้ง 2 ส่วน [25] เหตุที่มีชาวฮินดูมากในปัจจุบันก็เพราะหลังการรวมกับอินเดียใน ค.ศ. 1961 ชาวฮินดูได้อพยพเข้าไปอยู่เป็นจำนวนมาก และนำเอาธรรมเนียมประเพณีกลับไปสู่กัวดังเดิม

ปัจจุบันกัวกลายเป็นรัฐที่ 25 ของอินเดีย มีเมืองหลวงชื่อ ปานาจิ (Panaji) เป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งมีชายทะเลที่งดงาม มีอารยธรรมโปรตุเกสผสมกับอินเดีย ชาวคริสต์และฮินดูอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ความเป็นเมืองท่าสำคัญและอาณานิคมของโปรตุเกสกลายเป็นอดีตที่น่าศึกษาและสัมผัส เพื่อเข้าใจประวัติศาสตร์ช่วงหนึ่งของอินเดียและโปรตุเกส

ภาคผนวก

ตำแหน่งซาโมริน (Zamorin) แห่งกาลิกัต เป็นตำแหน่งเทียบเท่ากับจักรพรรดิ (Emperor) ซาโมรินครองอยู่ที่เมืองกาลิกัต ซึ่งเป็นเมืองท่าเรือสำคัญและเก่าแก่ ซาโมรินขยายอิทธิพลไปทั่วฝั่งมะละบาร์ (Malabar Coast) ซึ่งประกอบไปด้วยอาณาจักรเล็ก ๆ ครองโดยราชาซึ่งยอมรับอำนาจเหนือกว่าของซาโมรินในฐานะอธิราช [26] แต่ก็พร้อมที่จะหักหลัง หรือแข็งเมืองกับซาโมรินเมื่อมีโอกาส ผู้สืบทอดตำแหน่งซาโมรินอ้างว่าเป็นเชื้อสายของราชวงศ์เก่าแก่ชื่อราชวงศ์เปรูมัล (Perumal) แห่งเกราลา (Kerala) ซาโมรินมีอำนาจยิ่งใหญ่ก็เพราะเมืองหลวงที่กาลิกัตดึงดูดการค้าจากทั้งเอเชียตะวันตกและตะวันออก จากเยเมน เปอร์เซีย หมู่เกาะมัลดีฟ ลังกา ชวา ไปจนถึงประเทศจีน [27] ชาวโปรตุเกสได้เข้ามาทำลายอำนาจและอิทธิพลของซาโมรินที่เคยมีมาแต่โบราณ

---

[24] Ibid., p. 44.

[25] R.N. Saksena, Op. Cit., p. 15 (ดูจากการสำรวจในทศวรรษที่ 70)

[26] Federick Charles Danvers, **The Portuguese in India,** 2 vols. (London : Frank Cass & Co.Ltd., 1966), p. 28.

[27] Romila Thapar, **A History of India,** vol. 1 (Harmondworth: Penguin Books Inc., 1969), p. 327.

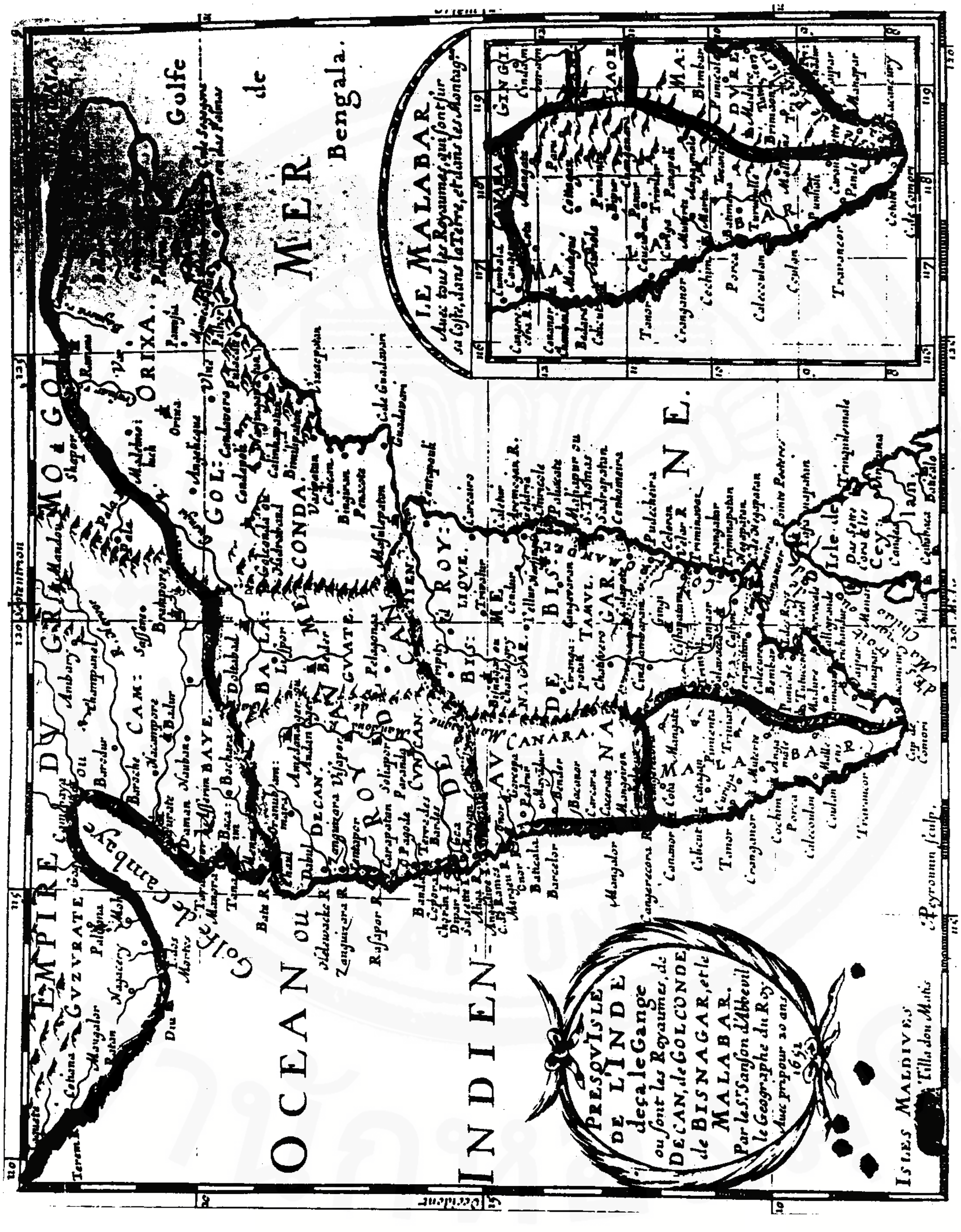

แผนที่อินเดียใต้

บรรณานุกรม

Ahmed, Enver. **5000 Years of Indian Trade.** New Delhi: Shuchi Private Limited, 1977.

Bary, Wm. Theodore de. ed. **Sources of Indian Tradition.** 2 vols. New-York and London: Columbia University Press. 1966.

Chopra, P.N., Ravindran, T.K., & Subrahmanian, N. **History of South India.** 3 vols. New Delhi: S. Chand & Company Ltd., 1979.

Danvers, Frederick Charles. **The Portuguese in India.** 2 vols. London: Frank Cass & Co. Ltd., 1960.

Ikram, S.M. **Muslim Civilization in India.** 2nd Printing. New York and London: Columbia University Press, 1965.

Majumdar, R.C., Raychaudhuri, H.C., Datta, Kalikinkar. **An Advanced History of India.** 3rd ed. London: Macmillan, 1967.

Rao, R.P. **Portuguese Rule in Goa 1510 - 1961.** Bombay: Asia Publishing House, 1963.

Saksena, R.N. **Goa : Into the Mainstream.** New Delhi: Abhinav Publications, 1974.

Spear, Percival. **A History of India.** vol. 2. Harmondsworth: Penguin Books Ltd., 1965.

Sridharan, Commander K. **A Maritime History of India.** Delhi : Ministry of Information and Broadcasting, 1965.

Thapar, Romila. **A History of India.** vol. 1. Harmondsworth: Penguin Books Ltd., 1969.